

Οι «νόμοι του Κλάρεντον» και η δολοφονία του Τόμας Μπέκετ

Οι τέσσερις ιππότες μπήκαν αθόρυβα στο παρεκκλήσι. Βρήκαν τον Τόμας Μπέκετ γονατιστό να προσεύχεται σιωπηλά. Ποτέ δεν θα μάθουμε, αν ένιωσε την παρουσία τους. Το βέβαιο είναι ότι δεν κινήθηκε. Οι τέσσερις ιππότες ξιφούλκησαν συντονισμένα. Τα σπαθιά τους βυθίστηκαν στο σώμα του. Ο «άνθρωπος για όλες τις εποχές» σωριάστηκε νεκρός. Ήταν προπαραμονή Πρωτοχρονιάς, 30 Δεκεμβρίου του 1170, κι ένας αιώνας ζόφου έσβηνε παραχωρώντας τη θέση του σε έναν ακόμα πιο ζοφερό, που ερχόταν. Ο ηθικός αυτουργός του φονικού, ο βασιλιάς της Αγγλίας, Ερρίκος Β', είχε μπροστά του δυο δεκαετίες για να παγιώσει το κοσμικό κράτος, πριν να τον ανατρέψουν οι γιοι του, Ριχάρδος ο Λεοντόκαρδος και Ιωάννης Ακτήμων. Ο Τόμας Μπέκετ ανακηρύχθηκε άγιος μόλις δυο χρόνια μετά την άγρια δολοφονία του.

Η νορμανδική παρένθεση στην ιστορία της Αγγλίας ξεκίνησε στις 14 Οκτωβρίου του 1066, μέρα που ο αδιαφιλονίκητος κυρίαρχος της Γαλλίας Γουλιέλμος Α' κέρδισε τον τίτλο του Κατακτητή νικώντας με τους Νορμανδούς του και σκοτώνοντας στη μάχη του Αστιγξ τον τελευταίο Σάξονα βασιλιά, Χάρολντ. Γαλλία και Αγγλία ενώθηκαν σ' ένα βασίλειο αλλά για τους Νορμανδούς το νησί εξακολουθούσε να φαντάζει σαν εξωτική αποικία. Όταν, στα 1087, πέθανε ο Γουλιέλμος ο Κατακτητής, ο πρωτότοκος γιος του, Ροβέρτος, κληρονόμησε τη Γαλλία κι ο δευτερότοκος, Γουλιέλμος Ρούφος, την Αγγλία.

Ύστερα από 13 χρόνια τυραννικής βασιλείας, ο Γουλιέλμος Ρούφος δολοφονήθηκε σ' ένα κυνήγι από κάποιον άγνωστο. Ήταν το 1100 και στον αγγλικό θρόνο ανέβηκε ο τρίτος γιος του Κατακτητή, Ερρίκος Α', που απέκτησε σύζυγο από παλιά βασιλική οικογένεια κι αμέτρητες ερωμένες. Στα 1106, έφερε τη Νορμανδία στο αγγλικό σκήπτρο και, στα 1135, λίγο πριν να πεθάνει, όρισε διαδόχους την κόρη του, Μαθθίλδη, και τον συνονόματό του (Ερρίκο Β') γιο της και εγγονό του. Όμως, ο Στέφανος Μπλουά, ένα από τα άπειρα ανίψια του Κατακτητή, πήρε τον θρόνο με τη βία.

Η Μαθθίλδη ήταν παντρεμένη με τον δούκα ντ' Ανζού που είχε οικόσημο έναν βλαστό σπάρτου (γαλλικά: planta genet). Δημιουργήθηκε έτσι η βασιλική γενιά των Πλανταγενέτων. Μεγαλώνοντας ο γιος της Μαθθίλδης, Ερρίκος Β', έπεισε με τη βία τον Μπλουά να τον

δηλώσει διάδοχό του: Στα 1154, ανέβηκε στον θρόνο κι αμέσως διόρισε πρωθυπουργό (καγκελάριο, γραμματέα του κράτους) τον παιδικό του φίλο, Τόμας Μπέκετ. Μέσα σ' ένα χρόνο, ανάγκασε τους φεουδάρχες να δηλώσουν υποταγή κι έγινε αληθινός κυρίαρχος ενός κράτους που εκτεινόταν από τη Σκοτία, περιελάμβανε τη μισή Γαλλία κι έφτανε ως τα Πυρηναιά.

Ο Τόμας Μπέκετ γεννήθηκε το 1117 από πλούσια οικογένεια Νορμανδών. Ακολούθησε σταδιοδρομία κληρικού μ' έναν τρόπο που σήμερα θα φάνταζε τουλάχιστον περίεργος. Όντας φίλος με τον Ερρίκο Β', μοίραζε τον χρόνο του ανάμεσα στα εκκλησιαστικά του καθήκοντα (αρχιδιάκονος του Καντέρμπουρι) και σε πολυθόρυβα γλέντια. Δεν ήταν λίγες οι φορές που οι δυο φίλοι μεταμφιέζονταν και τριγύρναγαν διασκεδάζοντας τις νύχτες σε δρόμους και σε καπηλειά,.

Στα 1154, όταν ο Ερρίκος έγινε βασιλιάς και διόρισε τον φίλο του πρωθυπουργό, ο Μπέκετ ήταν 37 χρόνων. Οι δυο τους κυβέρνησαν άξια το απέραντο κράτος χωρίς ν' αλλάξουν τις συνήθειές τους. Όταν, κάποτε, ο Μπέκετ χρειάστηκε να επισκεφτεί τη Γαλλία, πήρε μαζί του διακόσιους υπηρέτες και άμαξες που τις έσερναν σαράντα άλογα.

Όλα άλλαξαν το 1162, όταν αυτός ο γλεντζές ιερωμένος εκλέχτηκε αρχιεπίσκοπος του Καντέρμπουρι. Μέσα σε μια νύχτα, απαλλάχτηκε από τα αριστοκρατικά του ρούχα, φόρεσε χοντρή τρίχινη ενδυμασία, απαρνήθηκε τα γλέντια κι άρχισε να καλεί στο λιτό του τραπέζι φτωχούς, ενώ κάθε βράδυ έπλενε τα πόδια 13 ζητιάνων. Ο Ερρίκος θεώρησε περαστική κρίση τη συμπεριφορά του φίλου του. Όμως, ο Τόμας Μπέκετ του είπε πως δεν ήταν δυνατόν να υπηρετεί δυο κύριους και παραιτήθηκε από πρωθυπουργός, αποφασισμένος να υποστηρίξει τους κληρικούς. Την ώρα εκείνη, άρχισε ουσιαστικά ο πόλεμος ανάμεσα στην εκκλησία και το κράτος.

Με τον Μπέκετ αρχιεπίσκοπο, οι κληρικοί έφταναν στο σημείο να εγκληματούν και να μένουν ατιμώρητοι καθώς τα εκκλησιαστικά δικαστήρια απέρριπταν τις κατηγορίες των λαϊκών. Ο Ερρίκος κάλεσε τους φεουδάρχες και τους επισκόπους στο Κλάρεντον και τους διάβασε μια σειρά από διατάξεις που κατά τη γνώμη του θα έβαζαν κάποια τάξη στην κατάσταση («Νόμοι του Κλάρεντον», 1164). Ουσιαστικά, επρόκειτο για μίαν απόπειρα χωρισμού του κράτους από την εκκλησία. Ο Τόμας Μπέκετ αρνήθηκε να υπογράψει. Ο Ερρίκος εξαγριώθηκε και τον παρέπεμψε σε δίκη. Ο Μπέκετ παρουσιάστηκε φορώντας τα αρχιερατικά του ρούχα, τα οποία κανένας δεν είχε το δικαίωμα ν' αγγίξει. Κατάγγειλε τον βασιλιά, κατάγγειλε και τους επισκόπους κι αποχώρησε περήφανος. Τη νύχτα, πέρασε τη Μάγχη, κατέφυγε σ' ένα γαλλικό μοναστήρι κι έστειλε την παραίτησή του στον πάπα.

Στην Αγγλία, ο Ερρίκος εφάρμοσε απερίσπαστος τους «νόμους του Κλάρεντον». Όμως, στα 1166, χρειάστηκε να πάει στη Νορμανδία. Ο Μπέκετ το έμαθε, ανέβηκε στον άμβωνα μιας εκκλησίας κι αφόρισε τον Ερρίκο. Ο βασιλιάς απάντησε υποχρεώνοντας τον ηγούμενο του μοναστηριού που φιλοξενούσε τον Μπέκετ, να τον διώξει. Στα επόμενα τρία χρόνια, ο άλλοτε πανίσχυρος αρχιεπίσκοπος ζούσε από την ελεημοσύνη των περαστικών. Όμως, ο πάπας δεν τον είχε ξεχάσει. Ξεσηκώνοντας μέσω των κληρικών τον λαό της Αγγλίας, έφερε τον βασιλιά σε δεινή θέση. Στα 1169, ο Ερρίκος υποχρεωνόταν να αποσύρει τους νόμους του Κλάρεντον, να πάει στην πόλη Αβάνς και να συναντηθεί με τον Μπέκετ, να τον αποκαταστήσει στον αρχιεπισκοπικό θρόνο και, σε ένδειξη υποταγής, να τον βοηθήσει ν' ανέβει στο άλογό του.

Ο Ερρίκος έμεινε στη Νορμανδία, ενώ ο Μπέκετ πήγε στο Καντέρμπουρι όπου η πρώτη του δουλειά ήταν ν' αφορίσει τους επισκόπους που είχαν υποκύψει στον βασιλιά. Οι αφορισμένοι έσπευσαν να προφτάσουν τα νέα στον Ερρίκο. Αυτός αγανάκτησε:

«Δεν υπάρχει κανείς να μ' απαλλάξει από δαύτον;», μονολόγησε φωναχτά.

Τέσσερις αριστοκράτες που τον άκουσαν, έφυγαν για την Αγγλία. Δολοφόνησαν τον αρχιεπίσκοπο, στις 29 Δεκεμβρίου του 1170, μέσα στην εκκλησία του Καντέρμπουρι.

Ο πάπας δεν είχε καμιά αμφιβολία για τον αληθινό υπαίτιο του φονικού. Καταδίκασε την Αγγλία σε εκκλησιαστική αργία, ανάβοντας φωτιές στις θρησκευτικές συνειδήσεις. Έτσι κι αλλιώς, ο Ερρίκος είχε απαλλαγεί από τον Μπέκετ. Για να προλάβει λαϊκές εξεγέρσεις, δήλωσε δημόσια ότι μετανοεί κι ορκίστηκε πιστή στον πάπα.

Στα 1172, ο Τόμας Μπέκετ ανακηρύχτηκε άγιος. Στα 1189, ο Ερρίκος εκθρονίστηκε από τους γιους του, Ριχάρδο Λεοντόκαρδο και Ιωάννη Ακτήμονα. Όμως, οι «νόμοι του Κλάρεντον» επέζησαν.

(τελευταία επεξεργασία, 29.4.2009)